

Adaptace a integrace klientů azylových domů do běžného života ve vztahu k základním vědomostem vyplývajících z rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání¹

Zdenka NOVÁKOVÁ, Alena OPLETALOVÁ, Dagmar PITNEROVÁ

Adaptation and Integration of Clients of Asylum Houses to Ordinary Life in Relation to Basic Knowledges Resulting from Framework Educational Program for Basic Education

Abstract: The Ministry of Labor and Social Affairs acts at the central level as a ministry managing social policy, social work. In our case, it is work with people in housing need, prevention of loss of housing, social services (dormitories, shelters, halfway houses) and social housing benefits (housing allowance, housing supplement and emergency immediate assistance). The role of partial social aspects in the social housing system is not only supportive, but is absolutely crucial for its functioning. In particular, social work, but also social services, are an essential part of social housing, especially for people in housing need. The priority steps are to solve the problems of eliminating the trade in social exclusion, improving coexistence in the community and not overloading the benefit system. Within the process of adaptation of homeless people in shelters, the key areas are financial literacy, retraining, the possibility of housing mediation and subsequent cooperation of relevant institutions with an emphasis on the integration of these entities into everyday life. However, the persons concerned should already have standard knowledge and skills in connection with the information obtained during compulsory

school attendance in the framework of completing primary education in primary schools, where the basic guidelines for the content of the subject matter are set out in the framework curriculum for basic education.

Key Words: Client, Adaptation, Integration, Shelters, Housing, Financial literacy, Retraining, Knowledge, Skills, General educational program.

Úvod

Na základě skutečnosti, že se dlouhodobě hovoří o zhoršené dostupnosti důstojného bydlení pro stále se rozšiřující skupinu občanů, byl vládou 7. února 2018 schválen plán legislativních prací vlády směřující k přípravě zákona o sociálním bydlení. Ministerstvo pro místní rozvoj zde mělo figurovat jako hlavní gestor věcného záměru. Ministerstvo práce a sociálních věcí bylo určeno jako spolugestor. V srpnu 2018 bylo rozhodnuto, že práce na věcném záměru zákona o sociálním bydlení nebudou pokračovat a místo toho se bude diskutovat o přípravě nařízení vlády, které zajistí obcím v ČR dotační podporu pořizování, výstavby a rekonstrukce sociálního bytového fondu. Dosud veškeré investice směřují do bytového fondu, nezbytná podporou sociální práce je dlouhodobě potlačována (<http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/cs/co-je-socialni-bydleni/zakladni-informace-o-sb/zakon-o-sb>).

Situace v této oblasti je tedy stále neutěšená a je třeba o této problematice diskutovat a zajistit patřičnou legislativní podporu. Novodobý ideál, jenž je opakem sociální práce v minulých letech, kdy se sociálně slabí či zdravotně znevýhodnění lidé odkládali do ústavů, či do vyloučených lokalit až osad se snaží o začlenění těchto osob do „normální“ společnosti (Matoušek, 2008).

Na proces integrace lze nahlížet, jako na dynamický a principiální proces. V tomto procesu se do dialogu zapojují všichni členové a jeho cílem je dosažení a udržení spokojených společenských vztahů. V otázce bydlení pracujeme s osobami bez přístřeší, které si nedokáží tuto základní potřebu sami saturovat (Hradecký, Hradecká, 1996).

Daniel Cid a kol. (2019) ve své studii uvádí, že další možností pomoci integrovat klienty azylových domů do běžného života může být výstavba

bytů typu „Zero Flat“, což je nový typ bytu pro osoby s obtížemi přizpůsobit se jakémukoli jinému zdroji bydlení z důvodu vysokého stupně vyloučení. Tato forma pomoci se již začíná testovat v zahraničí, konkrétně Barcelona vykazuje pozitivní výsledky. Již během prvního roku po spuštění tohoto projektu více než 74 % uživatelů Zero Flat dokázalo zlepšit svou situaci a posléze přejít na jiný typ bydlení.

Další oblastí, na kterou je třeba se ve vztahu k sociálně potřebným jedincům soustředit je snaha o minimalizaci nezaměstnanosti (Matoušek, 2011). Dobrá politika státu předpokládá vysokou zaměstnanost, vytváření nových pracovních míst.

Poměrně složitou je však i oblast financí. Kombinace velmi nízkých příjmů a chaotického životního stylu znamená pro mnoho lidí bez přístřeší dluhovou past. Stát musí hledat adekvátní způsoby, jak zabránit vyloučení osob bez přístřeší s ohledem na výše uvedené aspekty, především pak jak těmto osobám poskytnout sociální pomoc, ne prioritně finanční (Hradecký, Hradecká, 1996).

V České republice je nejběžnější reakcí na stav sociální exkluze populace s výrazně nižším příjmem poskytnutí sociálních dávek. Sociální exkluze se stává stále větším problémem právě u rodin s jedním rodičem (Zastrow in Matoušek, 2011). Legislativa posuzuje stav sociální exkluze, tedy hmotné nouze právě podle výše příjmu. Od těchto hranic se odvozuje nárokovost na dílčí dávky.

1 Orgány a instituce participující na pomoci osobám bez přístřeší

Orgány a instituce zabývající se předkládanou problematikou jsou na centrální úrovni Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo pro místní rozvoj. Jejich práva a povinnosti vyplývají především z Ústavy České republiky a zákona č. 2/1969 Sb., tedy z kompetenčního zákona (Štěchová, Luptáková, 2008).

V této oblasti se dále angažují neziskové organizace a církve, především lze zmínit Armádu spásy, Naději, Českou katolickou charitu, Nový Prostor, občanské sdružení Společnou cestou, Diakonii, Člověka v tísní (Štěchová, Luptáková, 2008).

Důležitou úlohu v oblasti zajištění bydlení pro osoby bez přístřeší zaujímají územní samosprávy, které zřizují služby sociální prevence, noclehárny, azylové domy, a tím se snaží minimalizovat pobyt občanů na ulici. Na jedince bez přístřeší se veřejnost dívá mnohdy s nezájmem a lhostejností a často značně negativně. Přehlížení této problematiky lze často vysledovat i v postoji ústředních orgánů a s tím souvisí i nedostatečné legislativní vymezení osob bez přístřeší včetně aspektů s touto oblastí souvisejících.

Ubytování v pobytových sociálních službách jako jsou např. azylové domy, by mělo sloužit pouze dočasně při řešení krizových situací v rámci záchranné sociální sítě, nikoliv jako dlouhodobé řešení. Rovněž zmiňované sociální bydlení je v současné době realizováno dobrovolně, a to i bez existence legislativní úpravy.

Hlavním aktérem a realizátorem sociálního bydlení na místní úrovni jsou obce. Sociální bydlení je bydlením, které je poskytováno osobám v bytové nouzi nebo osobám bytovou nouzí bezprostředně ohroženým. Je úzce spjato se sociální prací, která je doprovodnou službou pomáhající klientům hledat a následně setrvávat ve vhodném bydlení. Míra sociální práce závisí na potřebách jednotlivého klienta a jeho spolupráci se sociálním pracovníkem. Základními součástmi efektivního systému sociálního bydlení je především předcházení vzniku bytové nouze či jejího zhoršení až po situace, kdy je k řešení nutné využít mechanismy sociálních nebo krizových bytů. Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů. V rámci sociální politiky na svém území koordinuje poskytování sociálních služeb a realizuje činnost sociální práce, která vede k řešení nepříznivé sociální situace a k začleňování svých občanů. Sociální práce je v obcích poskytována většinou v rámci přenesené působnosti na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností ve smyslu ustanovení § 94 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

V oblasti bytové problematiky je pomoc poskytována v návaznosti na zajištění vhodných podmínek pro bydlení, poradenství v oblasti bydlení, pomoc při hledání bydlení, pomoc při zajištění sociálních dávek, které jsou spojené s bydlením, zprostředkování kontaktu s azylovými domy (Kodlinská, 2007).

2 Ústavní podklad řešení problematiky osob bez přístřeší

Listina základních práv a svobod, jež je nedílnou součástí Ústavy České republiky vymezuje tuto problematiku v základní, pro stát závazné rovně odražející se v konkrétních aspektech v dílčích právních předpisech nižší právní síly.

čl. 3 odst. 1: „Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“

č. 30 odst. 3: „Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.“

čl. 30 odst. 1: „Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.“

čl. 30 odst. 2: „Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.“

čl. 31: „Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.“

3 Legislativní úprava zaměstnanosti a rekvalifikace

Státní politika zaměstnanosti je součástí hospodářské politiky státu, jejímž cílem je minimalizovat negativní důsledky nezaměstnanosti a dosáhnout rovnováhy mezi nabídkou práce a poptávkou po ní na trhu práce, což ovšem vyžaduje především propracovanou a kvalitní politiku předpokládající vysokou zaměstnanost, podporu vytváření nových pracovních míst.

Politika zaměstnanosti se člení na aktivní politiku zaměstnanosti, jejímž cílem je dosažení maximální možné zaměstnanosti cestou podpory vytváření nových pracovních míst, pomoci při hledání pracovních míst a poskytování příležitostí ke zvyšování kvalifikace. Pasivní politika zaměstnanosti má za cíl zmírňovat negativní důsledky nezaměstnanosti systémem finančních dávek.

Za nástroje aktivní politiky zaměstnanosti se považují dle ustanovení § 104 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti rekvalifikace, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, překlenovací příspěvek, příspěvek v době částečné nezaměstnanosti, příspěvek na zapracování, příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

Za nástroje pasivní politiky zaměstnanosti zákon o zaměstnanosti dle ustanovení § 39 a násl. označuje podporu v nezaměstnanosti a podporu při rekvalifikaci.

Evidence uchazečů o zaměstnání slouží k vyhledání vhodného zaměstnání fyzické osobě, která nemá zaměstnání a má zájem o pomoc Úřadu práce České republiky při hledání pracovního uplatnění. Do evidence uchazečů o zaměstnání se zařadí fyzická osoba na základě osobně podané Žádosti o zprostředkování zaměstnání a v případě splnění zákonem o zaměstnanosti stanovených podmínek.

Podpora v nezaměstnanosti slouží k překlenutí období, po které si uchazeč o zaměstnání hledá ve spolupráci s Úřadem práce České republiky zaměstnání. O podporu v nezaměstnanosti žádá uchazeč o zaměstnání Úřad práce České republiky prostřednictvím Žádosti o podporu v nezaměstnanosti.

Do evidence uchazečů o zaměstnání může být zařazena fyzická osoba, která nemá zaměstnání a osobně požádá pracoviště Úřadu práce České republiky, v jehož územním obvodu má bydliště o zprostředkování zaměstnání, a splní zákonem o zaměstnanosti stanovené podmínky.

Zařazení a vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání nebrání výkon tzv. nekolidujícího zaměstnání, kterým se rozumí výkon činnosti na základě pracovního nebo služebního poměru, pokud měsíční výdělek nepřesáhne polovinu minimální mzdy, nebo výkon činnosti na základě dohody o pracovní činnosti, pokud měsíční odměna nebo odměna připadající na 1 měsíc za období, za které přísluší, nepřesáhne polovinu minimální mzdy.

Nárok na podporu v nezaměstnanosti má uchazeč o zaměstnání, který požádá pracoviště Úřadu práce České republiky, u kterého je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti a splní zákonem o zaměstnanosti stanovené podmínky. Základní

podmínkou pro vznik nároku na podporu v nezaměstnanosti je získání v rozhodném období (poslední 2 roky před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání) zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového pojištění v délce alespoň 12 měsíců.

V oblasti ztráty zaměstnání a možné rekvalifikace jde o poradenství v oblasti zaměstnanosti, pomoc se zprostředkováním kontaktu s úřadem práce, evidencí a s vyřízením žádosti o rekvalifikaci, podpora při hledání zaměstnání, možnost přístupu na internet z důvodu hledání zaměstnání, pomoc s vyhledáváním zaměstnání, při psaní životopisu či motivačního dopisu, s přípravou na pohovor, komunikací se zaměstnavatelem.

4 Individuální plánování jako součást sociálního poradenství v azylových domech

Individuální plánování je součástí poradenského procesu v azylových domech, který je zaměřen na individuální potřeby klienta.

Základními úlohami sociálního poradenství je poskytování chybějících informací, napomáhat při orientaci v problémové situaci klienta, předcházet vzniku a rozvoji nežádoucích sociálních jevů, působit preventivně výchovně, obnovovat vztahy se svým okolím, přispívat k sociální integraci klienta, pomoc při sociální adaptaci klienta, zvyšování sociálních kompetencí klienta, přispívat k celkovému osobnostnímu růstu klienta (Levická, 2009).

Posláním azylových domů je poskytnutí ubytování na přechodnou dobu osobám bez přístřeší, osobám v krizi a rodinám s dětmi, zajištění podpory a pomoci těm, kteří chtějí pracovat na změně své sociální situace.

Sociální pracovníci azylových domů řeší s klienty jejich nepříznivou situaci v oblasti bydlení, zaměstnání, rozpadu rodinných vztahů, zadluženosti, alkoholismu, zhoršujícího se zdravotního stavu po dlouhodobém pobytu na ulici.

Individuální plán je písemně zaznamenán a vychází ze záměrů klienta, které uvedl ve *Vstupním dotazníku pro zájemce o sociální službu*.

Individuální plán vypracovává sociální pracovník společně s klientem. Klient přitom sám definuje, co je pro něj důležité, jaké má potřeby a cíle. Sociální pracovník ho v definování pouze podporuje.

Každý klient azylového domu má svůj individuální plán, který je přizpůsoben jeho specifikům a potřebám. Jsou zde uvedeny základní informace o klientovi (datum narození, bydliště, telefon), formulace jeho přání / očekávání, krátkodobých a dlouhodobých cílů, kroků vedoucích k jejich naplnění, klientových zdrojů a indikátorů naplnění cílů.

Schéma č. 1: Proces individuálního plánování

Individuální plán obsahuje následující oblasti, vycházející z individuálních potřeb klienta:

- *Bydlení* – potřeba zajištění ubytování, potřeba osobního prostoru, potřeba prostoru pro osobní věci, potřeba prostoru pro trávení volného času, potřeba podpory a pomoci při hledání bydlení, potřeba porozumět a orientovat se v nájemní a podnájemní smlouvě, potřeba podpory a pomoci s vedením domácnosti.
- *Péče o svou osobu* – hygiena, zevnějšek, mít možnost osobní hygieny (sprcha, WC), mít možnost praní a sušení osobních věcí, mít čisté prádlo a dostatek oblečení.
- *Bezpečí* – potřeba být v bezpečném prostředí, potřeba být v chráněném prostředí.
- *Stravování* – možnost připravit si stravu, potřeba podpory při zajištění stravy.

- *Uplatnění práv* – uplatňování lidských a občanských práv, uzavírání smluv, mít osobní doklady, např. občanský průkaz, uplatnění politických práv, uplatnění majetkových práv.
- *Pracovně-právní vztahy* – znalost základních lidských práv, vyřizování běžných záležitostí, vyřízení odpovídajících dávek, dokladů, potřebných dokumentů.
- *Plánování a hospodaření s financemi* – využití sociálních dávek, uplatnění práva na hmotné zabezpečení ve stáří a invaliditě. Hospodaření s finančními prostředky, řešení dluhové problematiky. Vyjasnění vlastnických práv k majetku.
- *Práce* – vyhledávání pracovní příležitosti, obnovení pracovních návyků – příprava na zařazení se na trh práce. Vyhledání a zprostředkování rekvalifikačních kurzů.
- *Zdraví* – potřeba získat registraci u lékaře, potřeba řešit závislost (alkohol, drogy apod.), zajištění základní zdravotní prevence včetně očkování.
- *Vztahy* – udržování kontaktů, vztahů s rodinou, blízkými osobami. Navazování a udržování sociálních kontaktů. Vytváření funkčních sociálních vazeb s vrstevníky, orientace v nájemní a podnájemní smlouvě, pomoc s vedením domácnosti Zajištění kontaktu se společenským prostředím, kontakt s institucemi.
- *Posílení rodičovských kompetencí* – zvládnutí výchovy a péče o dítě, zajištění bezpečného prostředí pro děti.
- *Seberealizace* – hledání smyslu života, priorit, ukotvení.

Každý cíl musí obsahovat tři parametry:

- konkrétní – měl by mít jasný výsledek, který se dá jednoznačně identifikovat, příp. změřit,
- termínovaný – neměl by přesahovat dobu šesti měsíců,
- vážný – měl by být brán vážně, klient by měl vědět, že cíl lze realizovat a splnit, neměli by mu být známy překážky, které by byly nepřekonatelné.

Za tvorbu, sledování a hodnocení individuálního plánu je zodpovědná sociální pracovnice v součinnosti s klientem azylového domu.

Individuální plán je zpravidla sestaven do jednoho měsíce od uzavření smlouvy o poskytování sociální služby, obvyklý počet cílů je v rozmezí tří až pěti.

Při zvažování cílů a termínů plnění musí být vzaty v úvahu možnosti klienta a jeho reálná situace. Individuální plán je vyhodnocován, na základě dohody mezi klientem a sociálním pracovníkem, jednou za měsíc. Nejdelší možná doba je zpravidla jednou za tři měsíce. Klient se aktivně zapojuje do hodnocení, stanovuje nové cíle, které směřují k posilování jeho schopností, rozšíření kompetencí. Klient má právo požádat o přehodnocení individuálního plánu v průběhu poskytování služby. Hodnocení je zpracováno dle *Vedení spisové dokumentace* azylového domu.

Azylové domy spolupracují s dalšími orgány a organizacemi, které napomáhají integraci jejich klientů do společnosti. Jsou to především úřady práce, obecní úřady, krajské úřady, soudy, policie, zdravotnická zařízení, odborné poradny.

Cílem azylových domů je předcházet sociálnímu vyloučení klientů, umožnit jim získání nových či prohloubení stávajících schopností, dovedností a znalostí, uplatnit se na trhu práce a získat bydlení.

5 Finanční gramotnost

V rámci adaptace a integrace sociálně potřebných jedinců do běžného života plní důležitou roli i úroveň jejich finanční gramotnosti. Zejména v reakci na prodlužující se délku života, hranici odchodu do důchodu, nestabilit na trhu práce či neočekávané životní události je stále důležitější, aby si každý jedinec uvědomoval odpovědnost za finanční zajištění sebe a také své rodiny. Finanční vzdělávání má nepochybně význam pro jednotlivce, ale také pro celou společnost a hospodářský systém (Advancing National Strategies for Financial Education, 2013, s. 16–18).

Problematika finančního vzdělávání resp. finanční gramotnosti je dnes běžnou součástí i školního vzdělávání. Z Národní strategie finančního vzdělávání vychází ucelená definice finanční gramotnosti. „Finanční gramotnost je souhrn znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování“ (Národní strategie finančního vzdělávání 2.0, 2019, s. 5).

Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace“ (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 11).

Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 rozšiřuje okruh finančního vzdělávání také o vybrané skupiny dospělé populace. Zaměřuje se na sociálně ohrožené skupiny, jako jsou senioři, lidé čerpající pomoc v hmotné nouzi, či nezaměstnaní, tak i na ty, kteří těmto ohroženým občanům pomáhají – tedy např. sociální pracovníky, zaměstnance úřadů práce, policisty apod.).

Finanční odpovědnost a rozvoj kompetencí k finanční gramotnosti již u nejmladších generací podporuje zařazení finančního vzdělávání do formálního vzdělávacího systému resp. do tzv. počátečního vzdělávání. Stěžejním dokumentem pro oblast školství je Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který byl vydán na základě usnesení vlády ze dne 7. prosince 2005 a aktualizován v prosinci 2007. Součástí tohoto dokumentu jsou tzv. Standardy finanční gramotnosti, které stanovují ideální úroveň finanční gramotnosti pro různé cílové skupiny. Jinými slovy cílový stav finančního vzdělávání pro různé stupně vzdělávání.

Ministerstvo financí zveřejnilo v létě 2017 revidovaný Standard finanční gramotnosti, který stanovuje cílovou úroveň finanční gramotnosti pro žáky základních a středních škol. V tomto revidovaném standardu došlo k posílení určitých témat. Ze standardu vyjde MŠMT při revizi RVP. Zároveň byla také revidována definice finanční gramotnosti. V lednu 2020 byla vládou ČR schválena Národní strategie finančního vzdělávání 2.0, která nahrazuje dosavadní strategii z r. 2010 a vytyčuje základní směr, kterým by se finanční vzdělávání v České republice mělo v příštích letech ubírat.

Standardy finanční gramotnosti jsou tedy implementovány do rámcových vzdělávacích programů (u počátečního vzdělávání na základních a středních školách) či slouží jako východisko při tvorbě konkrétních vzdělávacích programů a aktivit směřujících k rozvoji a zvyšování úrovně finanční gramotnosti žáků a dospělé populace (u dalšího vzdělávání). Mimo standardů jsou v dokumentu uvedeny i role jednotlivých subjektů

a jejich spolupráce při budování finanční gramotnosti, definice finanční gramotnosti, plánované metodické materiály, průzkumy aktuální úrovně finanční gramotnosti, vzdělávací programy a aktivity a pravidelné hodnocení úrovně a efektivity vzdělávacích programů. Až od 1. září 2013 se Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání stává povinnou součástí vzdělávacího obsahu základních škol.

6 Adaptace a integrace klientů azylových domů ve vztahu k základním institutům rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

V návaznosti na dílčí aspekty dotýkající se problematiky sociálního bydlení, sociálního poradenství, finanční a právní gramotnosti lze tedy ve vztahu k rámcově vzdělávacímu programu základního vzdělávání upozornit na skutečnost, že žáci na základní škole absolvují základní průpravu směřující k chápání základních principů právních předpisů v rámci občanských kompetencí. Především je tomu tak ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“, kde se žáci seznamují se základními lidsko-právními instituty, dozvídají se o možnostech právní ochrany občanů České republiky. Vzdělávací oblast „Člověk a společnost“ v základním vzdělávání vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Tato vzdělávací oblast přispívá také k rozvoji finanční gramotnosti a k osvojení pravidel chování při běžných i rizikových situacích a při mimořádných událostech. Lze tedy jednoznačně konstatovat, že tato vzdělávací oblast u žáků formuje dovednosti a postoje aplikovatelné v reálných životních situacích každodenního života v občanské společnosti.

Ve vztahu k legislativě je pak pro naše účely mezi očekávanými výstupy kladen důraz na znalost materie vztahující se k fungování státní správy, samosprávy a dalších institucí v návaznosti na právní aspekty každodenního života ve smyslu významu právních vztahů a závazků z nich vyplývajících, styku s úřady, problematiku lidských práv, trestní postizitelnost, ať již ve vztahu k práci s osobami bez přístřeší či v rámci eliminace nezaměstnanosti.

Témata finančního vzdělávání obsažená ve Standardu finanční gramotnosti je pak možné zahrnout na 1. stupni základní školy do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na 2. stupni základní školy je možné problematiku

vyučovat v oblastech Matematika a její aplikace, Výchova k občanství, Člověk a svět práce (Gramotnosti ve vzdělávání, 2010). Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, která zahrnuje orientaci žáka v základních formách vlastnictví; používání peněz v běžných situacích. Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, která je určena pouze pro 2. stupeň ZŠ a do které patří vzdělávací obor Výchova k občanství, je možné se s prvky finančního vzdělávání setkat nejčastěji.

Finanční gramotnost se promítá do rozvíjení orientace v ekonomické oblasti, která tvoří rámec každodenního života, ale i do zvyšování odolnosti vůči manipulaci (např. klamavé nabídky). Ve vzdělávacím oboru – **Výchova k občanství** – Člověk, stát a hospodářství jsou zastoupena témata finanční gramotnosti v největší míře. Jedná se o oblast peněz a placení, hospodaření domácností a také finančních produktů. Také do vzdělávací oblasti Člověk a svět práce je možné zařadit témata týkající se zodpovědného zacházení s finančními prostředky v rozpočtu domácnosti. Potenciální výzvy k uplatnění finanční gramotnosti je možné nalézt také v průřezovém tématu Osobnostní a sociální výchova. Finanční vzdělávání se prolíná nejvíce s tematickým okruhem Morální rozvoj, a to v situacích každodenního rozhodování. Protože k finančnímu rozhodování přistupují i etická kritéria. Výzvy k uplatnění finanční gramotnosti se objevují také v průřezovém tématu Mediální výchova při interpretaci mediálních sdělení, v oblasti reklamy (cenových triků a klamavé nabídky). Finanční vzdělávání má interdisciplinární povahu. Nejčastěji integruje společenskovědní obory, matematiku a ICT (Opletalová, 2014). Nemělo by být opomíjeno to, že finanční gramotnost souvisí se zodpovědným přístupem k životu, s každodenním rozhodováním, s uplatňováním práv a s kritickým přístupem k informacím. Standardy finanční gramotnosti jsou již zapracovány do revidované verze RVP ZV.

Praktické pojetí výuky finančního vzdělávání může mít mnoho podob. Učitelům je v současné době zpřístupněno mnoho vzdělávacích či metodických materiálů a dalších výukových pomůcek. V komplexní podobě zveřejňuje zejména metodický portál RVP, MŠMT ČR a také Národní ústav odborného vzdělávání (do roku 2020). Současné portály různých neziskových organizací zprostředkovávají informace z oblasti finančního vzdělávání (Finanční gramotnost do škol, Rozumíme penězům,

Jak vyučovat finanční gramotnost apod.). Možností, jak zapojit finanční gramotnost i do vzdělávání dospělých resp. v tomto případě sociálně potřebných jedinců, je v praxi mnoho, jak také vyplývá také z materiálu MF ČR „Finanční vzdělávání a jeho vývoj v ČR“ vydaného v listopadu 2019. Zejména prostřednictvím různých projektů, což podporuje právě i Národní strategie finančního vzdělávání 2.0, která k tomuto účelu zřizuje Národní registr projektů finančního vzdělávání.

Závěr

Proces adaptace a integrace klientů azylových domů do běžného života zahrnuje široké spektrum aspektů, na které je nutno se v rámci podpory sociálně potřebných jedinců soustředit. Snahou je především zajistit pomoc klientům v problémových situacích, předcházet vzniku a rozvoji nežádoucích sociálních jevů a zvyšovat kompetence klientů. Jde zde především o bytovou problematiku, bezpečí, uplatňování práv, pracovní-právní vztahy, posílení sociálních vazeb a rodičovských kompetencí, orientace v oblasti hospodaření s financemi.

Zásadní roli k podpoře dílčích gramotností v budoucnu má mimo jiné zařazení příslušných témat do základního vzdělávání tak, aby jej absolvovali všichni jedinci jako součást povinné školní docházky a získali tak nové vědomosti, prohloubili stávající schopnosti, dovednosti a dokázali je poté uplatnit v občanském životě.

Poznámky:

- ¹ Předkládaný text představuje dílčí **výstup** projektu IGA „Adaptace a integrace klientů azylových domů do běžného života“ IGA PdF 2020-027.

Literatura a zdroje:

- CID, FRANCESCA, D., SERRATS, E. *Think PiecesZero Flat: The Design of a New Type of Apartment for Chronically Homeless People* [online] [cit. 2020-07-08] Dostupné z: https://www.feantsaresearch.org/public/user/Observatory/2019/EJH/EJH_13_2/TP1-Feantsa-2019_13-2_v02.pdf.
- HRADECKÁ, V., HRADECKÝ, I. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Ná-
děje, 1996.
- KODLINSKÁ, K. *Sociální právo*. Praha: C. H. Beck, 2007.
- LEVICKÁ, J. *Metody sociálnej práce*. Trnava: Trnavská univerzita, 2009.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008.
- MATOUŠEK, O., DEVOL, P. E., SMITH, T. D. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2011.
- MF ČR. Národní strategie finančního vzdělávání. [online] © 2010 [cit. 2020-07-02]. Praha. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategie-dokumenty#narodni-strategie>.
- MF ČR. Národní strategie finančního vzdělávání 2. 0. [online] © 2019 [cit. 2020-07-02]. Praha. Dostupné z: file:///C:/Users/HP/Downloads/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf
- MF ČR. Standardy finanční gramotnosti. [online]. MFČR, 2017 [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2017/standard-financni-gramotnosti-29163>.
- OECD (2013). *Advancing National Strategies for Financial Education*, OECD Publishing. https://www.oecd.org/finance/financial-education/G20_OECD_NSFinancialEducation.pdf
- OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014.
- Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2017* (RVP ZS) [online] [cit. 2020-07-07] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>
- RVP. Metodický portál* [online]. 2013 [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>.
- SKSS. Služby prevence Města Mělník k 1. 9. 2019 Projekt „Evaluace poskytování sociálních služeb v MSK“, CZ.1.04/3. 1. 00/A9.00019.
- ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha: IKSP, 2008.
- Ústavní zákon České národní rady ze dne 16. prosince 1992 – Ústava české republiky ze dne 16. prosince 1992. [online] © AION CS, s. r. o. 2010-2020 [cit. 2020-07-06] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>.

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky [online] © AION CS, s. r. o. 2010-2020 [cit. 2020-07-06] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>.

Vyhláška ze dne 23. září 2004 o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání a o rekvalifikaci zaměstnanců, vyhláška č. 519/2004 Sb. [online] © AION CS, s. r. o. 2010-2020 [cit. 2020-07-05] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-519>.

VÚP – Výzkumný ústav pedagogický. Gramotnosti ve vzdělávání. Soubor studií. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vystupy/gramotnosti-ve-vzdelavani>.

Zákon ze dne 14. března 2006 o sociálních službách, zákon č. 108/2006 Sb. [online] © AION CS, s. r. o. 2010-2020 [cit. 2020-07-07] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

Zákon ze dne 14. března 2006 o životním a existenčním minimu, zákon č. 110/2006 Sb. [online] © AION CS, s. r. o. 2010-2020 [cit. 2020-07-07] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>.

Zákon ze dne 14. března 2006 o pomoci v hmotné nouzi, zákon č. 111/2006 Sb. [online] © AION CS, s. r. o. 2010-2020 [cit. 2020-07-07] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>.

Zákon ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře, zákon č. 117/1995 Sb. [online] © AION CS, s. r. o. 2010-2020 [cit. 2020-07-07] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>.

Zákon ze dne 13. května 2004 o zaměstnanosti, zákon č. 435/2004 Sb. [online] © AION CS, s. r. o. 2010-2020 [cit. 2020-07-05] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

Zákon o sociálním bydlení. Sociální bydlení v ČR – metodická a informační podpora v oblasti sociálních agend. [online] [cit. 2020-07-07] Dostupné z: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/cs/co-je-socialni-bydleni/zakladni-informace-o-sb/zakon-o-sb>.

Kontakt na autorky příspěvku:

JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5

771 40 Olomouc

e-mail: zdenka.novakova@upol.cz

Ing. Alena Opletalová, Ph.D.
Ústav pedagogiky a sociálních studií
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
e-mail: alena.opletalova@upol.cz

Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Ústav pedagogiky a sociálních studií
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
e-mail: dagmar.pitnerova@upol.cz